

*II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ
27 - 29 Kasım 2019 AFAD- Ankara*

***KBRN VE AFETLER OLUŞMADAN RİSKİ ALGILATABİLMEK İLETİŞİMİ
YÖNETMEK***

Öğr. Gör. Tümay MERCAN

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ İLETİŞİM FAKÜLTESİ

tumaymercan@hotmail.com

Twitter @Tumaymercan

Facebook: Tümay Mercan

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **Giriş**
- Afetler insanlar için hayati risk taşıyan durumlar. Ülkemiz çeşitli sebeplerle neredeyse her çeşit afete maruz kalan bir ülke. 1999 Kocaeli depremini yaşamamıza rağmen bilinçlenme ve önlem alma konusunda 20 yıl sonra gerektiği kadar yol alamadığımızı gördük.
- 1999 depremi sonrasında bütün sorumluluğu ve çalışmaları AFAD' a yıktık. AFAD konuyu diğer kurum ve kuruluşlarla paylaştı. Kurum ve kuruluşlar kendi durumlarına ve konumlarına göre önlem almaya çalıştılar, hala çalışmaları doğal olarak sürüyor ve sürmeli.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Daha depremi ve depremde neler yapabileceğimizi tam anlayamamışken KBRN'yi fark ettik. KBRN kavram ve önlem olarak ne yapılacağı tam olarak bilinmeyen bir konu.
- Toplumun afetler konusundaki duyarlılığı zaten yeterli düzeyde değil. Ne yapalım da genel olarak afetler ve KBRN konusunda dikkatleri çekelim, fark ettirelim, AFAD' a destek verelim ve tehlike anlarında “birimiz hepimiz, hepimiz birimiz” düşüncesini akıllara işleyelim?

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **Afet nedir?**
- Toplumun olağan yaşam dűzenini bozarak, can ve mal kayıplarına neden olan, onun yanıt verme ve uyum sağlama kapasitesini aşarak, dış yardım gereksinimi doğuran, ekolojik olaylardır.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **Afet Türleri**
- **Doğal Afetler:**
- Yavaş gelişen doğal afetler; Şiddetli soğuklar, kuraklık, kıtlık vb.
- Ani gelişen doğal afetler; deprem, seller, su taşkınları, toprak kaymaları, kaya düşmeleri, çığ, fırtınalar, hortumlar, volkanlar, yangınlar vb.
- **İnsan Kaynaklı Afetler:**
- Nükleer, biyolojik, kimyasal kazalar, taşımacılık kazaları, endüstriyel kazalar, aşırı kalabalıktan meydana gelen kazalar, göçmenler ve yerlerinden edilenler vb.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **KBRN Nedir?**
- KBRN (Kimyasal, Biyolojik, Radyasyon ve Nükleer tehlikeli maddeler) kasten, kazaen veya doğal afetler sonucu ortama yayılarak insan ve çevre üzerine birçok olumsuz etkiler oluşturan tehlikeli maddelerdir.
- **Tehlike Nedir?**
- Can ve mal kayıplarına neden olmak ile birlikte sosyo-ekonomik düzen ve etkinliklere, tabii ve kültürel kaynaklar zarar verme potansiyeli olan her şeydir.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **Risk Nedir?**
- Bir tehlikenin bölgenin sakinleri, özellikleri, etkinlikleri, özgün tesisleri, tabii ve kültürel kaynakları üzerine olan tahmini kötü etkisidir.
- **Afet Yönetimi Nedir?**
- Afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afet sonucunu doğuran olaylara zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edilmesi ve afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturulabilmesi için, toplumca yapılması gereken topyekûn mücadele afet yönetimi olarak adlandırılmaktadır. Afet yönetimi kavramının dört aşaması şöyledir;

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **Risk ve Zarar Azaltma Aşaması:**
- Afet tehlikesinin ve riskinin belirlenmesi, mümkünse önlenmesi veya büyük kayıplar doğurmaması için gereken önlemlerin alınması, toplumun afet tehlikesi ve riski konusunda bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve baş edebilme kapasitesinin geliştirilmesi, afet öncesi ve sonrasında uygulanan mevzuat ve kurumsal yapılanmanın geliştirilmesi, araştırma –geliştirme politika ve stratejilerinin belirlenmesi ve uygulanması gibi faaliyetlerin oluşturduğu safha olarak tanımlanmaktadır.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **Hazırlık Aşaması:** Afet öncesinde beklenen tehlikelere karşı planlama, kaynak yönetimi, karşılıklı yardımlaşma, toplum bilgilendirmesi ve müdahale personelinin eğitilmesi gibi faaliyetleri kapsayan aşamaların oluşturduğu safhadır. Planlama safhası olarak da adlandırılmaktadır.
- **Müdahale Aşaması:** Görece afet yönetiminin en önemli safhası olmakla birlikte, afet olayının vuku bulmasından hemen sonra başlayan ve arama – kurtarma çalışmaları, ilk yardım ve tıbbi müdahale, geçici barınma, iaşe gibi ihtiyaçların ivedilikle karşılandığı safhadır.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **İyileştirme Aşaması:** Afetin etkisine maruz kalan bölgede güvenli bir yaşam ve normaleşmiş sosyo-ekonomik şartlara dönülmesi amacıyla yapılan faaliyetleri kapsamaktadır.
- Altyapı hizmetlerinin yeniden oluşturulması, eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmetlerin yeniden sağlanmaya çalışılması, küçük işletmelere kredi sağlanması gibi uzun dönemli sonuçların da hesaplandığı bir safhadır.
- Ayrıca bu safha afet yönetimi döngüsü içerisinde, bir zarar azaltma aşaması olarak da değerlendirilmektedir.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Günümüzde meydana gelen hayli karmaşık afetler ve bunların sonuçları ile birlikte, afet yönetiminin çok aktörlü, çok disiplinli ve birden fazla amaca ulaşmayı hedefleyen yapısı, afet yönetimi çalışmalarının sadece afet sırasında ve sonrasında yapılacak müdahaleler ile sınırlandırılmayacağını açık bir şekilde göstermektedir.
- Afet meydana gelmeden gereken önlemlerin alınmasının, en az afet sırasındaki etkin ve verimli müdahale faaliyetleri kadar önemli olduğunu, yakın tarihimiz ortaya koymaktadır.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **Bütünleşik Afet Yönetimi Nedir?**
- Afetlerle baş edebilen bir toplum oluşturmak için tüm tehlikeleri dikkate alan, afet yönetiminin zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarında yapılması gereken çalışmalar ve alınması gereken önlemleri, toplumun tüm güç ve kaynaklarını kullanarak gerçekleştirebilen yönetim sürecidir.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi**
- Afet ve acil durum süreçlerinin elektronik ortamda takip edilmesi, yönetilmesi ve yöneticilere karar desteği sunulması amacıyla Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi (AYDES) geliştirilmiştir. AYDES, Coğrafi bilgi sistemleri üzerine inşa edilmiş, afet anında ulusal kaynakları etkin bir şekilde yönetebilen karar destek mekanizmalarına sahip bir sistemdir. Türkiye Afet Müdahale Planının (TAMP) bilişim altyapısını da oluşturan AYDES, afetin planlama, müdahale ve iyileştirme süreçlerinin tümünü kapsayacak şekilde çalışmaktadır.
- AYDES, olay komuta sistemi, mekansal bilgi sistemi, iyileştirme sistemi olmak üzere 3 ana modülden oluşmaktadır;

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **Teknolojik Afetler:** Nükleer santral kazaları, kimyasal, vb. endüstriyel kazalar, uçak, demiryolu ve gemi kazaları, baraj yıkılması, gibi olaylar bu sınıf içinde yer almaktadır. Teknolojik afetler kendi başına tetiklenebileceği gibi doğal bir afet veya bir insan tarafından da tetiklenebilir.
- Yanlış yer seçimi, plansız ve düzensiz yapılaşmadan kaynaklanan pek çok hatalar zinciri kentlerimizi birçok teknolojik afet riskine sokmuştur.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **İnsan Kaynaklı Afetler:**
- Asit yağışları, ateşli silahlar ile taciz; ayaklanma, boykot, grev vb toplumsal olaylar; bina içi kimyasal kazalar; bina, tünel ve maden çökmeleri; biyolojik saldırı, bomba tehdidi; cephane, maden, bina, boru hattı patlamaları; çöplerin toplanamaması, duman, elektrik, su ve gaz kesintileri, dikkatsizlik sonucu endüstriyel kazalar, ev ve bina yangınları; gaz ve kimyasal kaçaklar; gıda zehirlenmesi, göçmen istilası, hava kirliliği, hayvan ve bitkilerde salgın hastalıklar; savaşlar; iş kazaları, işgal; pilotajdan kaynaklanan kara, deniz, hava ve demiryolu kazaları; keskin nişancı tacizi, kış seyahatleri, kıtlık ve açlık; küresel iklim değişikliği ve ısınma; ormansızlaşma, radyasyon, radyolojik kazalar, rehin alma, sabotaj, salgın hastalıklar, savaş hali, siberetik saldırılar (IT kaynaklı virüs saldırıları); şüpheli paket ve mektuplar; tehlikeli maddeler, terör, toksik atıklar ve benzerleridir.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Modern, Bilimsel ve Bütünleşik Afet Yönetimi Sisteminde hadiseler, olay, acil durum ve afet yönetimi olarak üç farklı seviyede değerlendirilir.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **Afet Öncesi İletişim:**
- Yukarıdaki ifadelerde görüldüğü gibi iletişim ve yönetim konusu “Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi” dahil **afet oluştuğunda** devreye girmektedir.
- Oysa afet öncesi halkın afetler konusunda tam bilgilendirilmesi ve bireysel önlemlerini alması, nasıl davranacağını bilmesi, yakın çevresi ile afet sırasında akılcı bir şekilde uyumu yakalayabilmesi için önceden bu konuları beynine kazımış olması gerekmektedir.
- Deprem yıllardır konuşulduğu halde hala bu konuda ne kadar bilinçsiz olduğu ortadır. KBRN konusu ise daha az bilinmektedir.
- Toplumda riski fark etmeme, algılayamama sorunu bulunmaktadır. Ayrıca şu an KBRN riski ile de karşı karşıya kalırsa ne yapılacağı bilinmemektedir. Eylül 2019 ‘da yaşanan “Tuzla Yangını” konusu bunu açıkça göstermiştir.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Afet risklerini anlama, korunma ve önlem alma konusunda **‘Afet Bilinçlendirme Seferberliği’** başlatılmalıdır.
- Konuyla ilgili bütün riskler ve alınması gereken önlemler **doğru sözel ve görsel mesajlar**, doğru araçlar ile halka tekrar tekrar anlatılmalıdır. Sağlıklı iletişim, doğru zamanda, doğru yerde, doğru kişilere, doğru mesajların doğru kanallar ile verilmesinden oluşur.
- Bu konuda **algoritmik düşünce sistemi** ile düşünülerek doğru bir iletişim stratejisi belirlemek gerekmektedir.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- -Medya iletişimi/ bilgilendirmesi
- -Halk iletişimi bilgilendirmesi ayrı ve paralel yapılması gereken bir çalışmadır. Her iki grupta iletişim yöntemleri farklıdır.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Mevcutların dışında her türlü insan kaynağı da bu çalışmalarda değerlendirilmelidir. Örneğin üniversite öğrencileri, sabahtan akşama kadar kahvede oturan genç emekliler, çevre mühendisleri, kadınlar/kadın grupları.
- Sosyal medya mecrası bu konuda doğru değerlendirilmelidir. Açık kısa net mesajlar ile doğru kaynaktan verilen doğru bilgi dedikodu ve yanlış bilgiyi de önleyecektir.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Bu konuda önerim; afet yönetimi konusu ile ilgilenen farklı bölge ve üniversitelerden iletişim akademisyenleri, nöro bilim alanında çalışan uzmanlar ve afet konusunda teknik bilgi sahibi olarak sahada çalışmış uzmanlardan oluşan bir çekirdek grup oluşturulmasıdır.
- Oluşacak **“Afet İletişimi Çalışma Grubu (AFİG)”** belirlenecek uygun bir yöntem ile önceden konu ve fikirlere hazır olarak bir araya geldiklerinde verimli bir çalışma yöntemi ile gereken çalışmaları başarılı bir şekilde hazırlayabilirler.
- Afet iletişimi uzmanlık, takip, değişim, süreklilik, sürdürülebilirlik isteyen bir konudur.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Afet konusundaki tüm çözümlerde sadece devleti sorumlu tutmak doğru değildir. Diğer kurum ve kişilerin de sürece ve çözümlere destek vermesi, elini taşın altına koyması, fikir üretmesi ilgili devlet kuruluşlarına daima destek olması gerekmektedir.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **“Afet İletişimi Çalışma Grubu (AFİG)” Süreç aşamaları ana hatlarıyla;**
- AFAD yönetiminde ve denetiminde, AFAD Kurumsal İletişim Departmanı’na destek olarak, Afet İletişimi Çalışma Grubu (AFİG)’ nun oluşturulması. (İsteyen KBRN kongresi katılımcıları ile ilk çekirdek grup oluşturulabilir.)
- AFİG’in çalışma yöntem, süre amaç ve hedefinin belirlenmesi
Amaç ; Afet/KBRN riskini azaltmak için halkın ve medyanın bilgilendirilmesi, risklerin anlatılması.
Hedef ; ülkedeki her bir vatandaşın afet/KBRN riskleri karşısında nasıl davranacağını anlamış olması, dolayısı ile afet/KBRN zararlarından daha iyi korunmak ve zararları maddi ve manevi azaltmak.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Sorunun tam olarak tanımlanması, gerekirse araştırma için süre belirlenmesi.
- Farklı afet risklerine yönelik iletişim stratejilerinin bir bütünleşik çatı altında uygun yöntem ile belirlenmesi ve bölgelere özel çalışmaların planlanarak uygulanması. Örneğin Kocaeli kimyasal riski yüksek bir şehirdir. Bu konuda ilgili firma çalışanlarına ve halka ayrıca çalışma yapmak gerekebilir.
- -AFİG iletişim mesajı, aracı, görsel malzemeleri, film, video tarzı araçların izlenim süresi gibi konularda çalışmaları yapabilmeli, detayları belirleyebilmeli, süreci izleyerek, gerekli değişiklikleri yapabilmeli, bu konuya mesaisini ayırabilmelidir.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Medya bilgilendirme ile ilgili iletişim stratejilerin ve malzemelerinin belirlenmesi ve uygulanabilmesini saęlayabilmelidir.
- AFİG'in, AFAD Kurumsal İletişim Departmanı'nın destekçisi, danışmanı olarak çalışmalarını sürdürmesinde fayda bulunmaktadır.
- AFİG'in çalışma gruplarından biri KBRN olmalı ve bu konuda halkı ürkütmeden ama tehlikenin farkına vardırarak her bir vatandaş ve meslek grubunda (kağıt toplayıcılarından önlem alınmasına, karar verecek yöneticiye) kadar çalışma yapılmalıdır. KBRN konusunun ciddiye alınmasını sağlamalıdır.
- Ayrıca her bölgenin KBRN risk haritası halk tarafından bilinmeli, yoksa hazırlanmalıdır.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- **Sonuç ve Tartışma**
- Afet öncesi medya ve halk iletişimi ve bilgilendirilmesi tek kişinin veya kurumun altından kalkabileceği bir durum değil, ortak akıl ile yürütülebilecek bir durumdur.
- Fakat bütün çalışmaların üst başlığı “**Afet Bilinci Seferberliği (ABS)**“ olmalıdır.
- Ana çerçeve algısı iletişimde önemli bir noktadır. KBRN konusundaki bilinçlenme, doğru davranış ve iletişim için bu yolun izlenmesi faydalı olacaktır.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Bütünleşik afet yönetiminin ilk ayağı halkın bilinçlenmesi, risklerin farkına varılmasıdır. Bunu sağlamak doğru ve sürekli, sürdürülebilir iletişim stratejisi ile mümkündür.
- Doğru bir iletişim stratejisi oluşturmak ise gönüllü olarak fikir üretecek **iletişim, afet, nöro bilim uzmanlarının** gerçekleştireceği beyin fırtınaları ve çalışma gruplarıyla oluşturulabilir. “Afet İletişimi Çalışma Grubu (AFİG)”
- Bilincin yayılması için her nitelikteki insan kaynağı değerlendirilmelidir. Krizleri önlemenin en iyi yolu kriz öncesi hazırlıktır.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Afetlerde de afet zararlarını önlemenin yolu afet öncesi yapılacak derinlikli çalışmalardır. Afete hazır beyinler ve kişiler oluşturmak için afet öncesi iletişim stratejisi önem kazanmaktadır.
- Bu konuda devlet kurumları eleştirmek yerine destek verilmeli ve birlikte çalışılmalıdır.
- Afet öncesinde medya bilgilendirmesi ve medya yönetimi ayrıca üzerinde çalışılması ve devamlılık arz etmesi gereken bir konudur.
- Sosyal medya yönetimi ve doğru bilgi amacıyla halkı doğru sosyal medya hesaplarına afet öncesi alıştırmak önem taşımaktadır. Bu durum afet sırasında yanlış bilgi yayılmasını veya kötü niyetli yayınların inandırıcılığını önleyecektir.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- KBRN konusunda çevre mühendisleri ile işbirliği yapılmalıdır.
- Afet ve KBRN konusunda halkın şuursuz davranışlarını önleyecek çalışmalar yapılmalıdır.
- Her bölge halkı kimyasal tehditler konusunda bilgi sahibi olmalıdır.
- Kahvehanelerde oturan iş deneyimi olan emeklilerden insan kaynağı olarak faydalanılmalıdır.
- Afette ve KBRN' de aile bilinci oluşturulmalıdır.
- Sosyal medya etkin yönetilmeli, AFAD hesapları daima takip edilir hale getirilmelidir.
- Geleneksel basın için ayrı bir çalışma ve yönetim programı hazırlanmalıdır.
- AFAD her zaman son sözü söyleyici olarak güveni sürdürmeli, artırmalıdır. Özellikle hassas zamanlarda bu durum önem taşıyacaktır.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Okul- aile birlikleri, STK'lar, itici olmayan kamu spotlarından faydalanılmalıdır.
- Wats up gruplarında yayılmak üzere kontrollü bilgilendirici mesajlar üretilmelidir.
- Afete Hazırlık Fuarı adı ile fuarlar olmalıdır.
- Afete hazırlık dersi üniversite 1. sınıfta zorunlu ders olmalı, gençler bilgilenmelidir. Bu gençler AFAD gönüllülüğüne yönlendirilmelidir.
- Afet ve KBRN ile ilgili spot bilgiler her apartmanda görülecek yere mutlaka asılmalı, her hafta afişler değiştirilmelidir. Apartman yöneticilerine mail ile gönderilecek bilgilendirici afişler ile konu çözülebilir.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Yukarıdaki İletişim çalışmaları AFAD'ın iletişim içinde olduğu 19 kurum ile iletişimi ve koordinasyonu da kolaylaştıracaktır.
- Afet ile ilgili çalışmalar ağırlıklı olarak deprem konusunda yürütülmekte, afet deyince en taze ve güncel konu olarak deprem akla gelmektedir.
- Bu sebeple KBRN konusunda halka yönelik daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir. Eylül 2019 'Tuzla Yangını' KBRN konusunda ne kadar bilinçsiz ve bilgisiz olduğumuzu ortaya koymuştur. Özellikle Kocaeli gibi ağır sanayi bölgeleri KBRN konusunda sürekli büyük risk altındadır.
- Ayrıca 'Tuzla Yangını' dönemindeki sosyal medya mesajları da incelenmeye muhtaçtır.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Kısacası iletişim ve PR konusunda tüm aktörler daha geniş çapta ve sürekli olarak kamu ile etkileşim içinde kullanılarak **sürdürülebilir bilinç** sağlanmalıdır.
- AFAD' ın Cumhurbaşkanlığına bağlı bir birim olarak çalışmalarını sürdürmesi her yönden hareket kabiliyeti, esneklik, hız, kaynakların doğru kullanılması, verimlilik ve esneklik sağlayacaktır.

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- Bilgimiz, maddi imkanlarımız, enerjimiz var. Tek sorunumuz, koordinasyon, verimlilik, sonuç odaklılık
- İşbirliği
- Koordinasyon
- İnsan kaynağını doğru değerlendirmek.
- Zamanı doğru değerlendirmek
- Yönetime destek olmak
- Uygulama
- Yönetim modeli

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ

- ‘Afet Bilinçlendirme Seferberliği’
- “Afet İletişimi Çalışma Grubu (AFİG)”
- Bölgesel KBRN risk haritası
- KBRN konusunda kamu bilgilendirmesi/iletişim/PR çalışmaları.

Teşekkür ederim
Saygılarımla

Öğr. Gör. TÜMAY MERCAN
tumaymercan@hotmail.com
Twitter @Tumaymercan

2019KOCAELİ

II. ULUSLARARASI KBRN KONGRESİ